

YANGI O'ZBEKISTON DAVRIDA KIKBOKSING SPORTINING RIVOJLANISHI VA UNING JAMOAT HAYOTIDAGI O'RNI

*Farg'ona Davlat Universiteti Jismoniy
Madaniyat Fakulteti 25-148 guruh talabasi
Sohibjonova Niluzarxon Dilshodjon qizi*

Annotatsiya

Ushbu maqolada kikboksing sportining O'zbekistonda shakllanishi, rivojlanish bosqichlari, davlat siyosatidagi o'rni, yoshlar tarbiyasiga ta'siri, zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashuvi, xalqaro aloqalar va ilmiy izlanishlar asosida tahlil qilingan. Maqola sportni ommalashtirish, yoshlar sog'lom turmush tarzini shakllantirish hamda kikboksingni milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish masalalariga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: Kikboksing, sport siyosati, jismoniy tarbiya, yoshlar, sog'lom turmush, innovatsiya, gender tengligi, milliy sport, raqamli texnologiya, xalqaro hamkorlik, ijtimoiy integratsiya.

Kirish

Sport sohasining rivoji jamiyatning umumiy taraqqiyoti bilan chambarchas bog'liqdir. Jismoniy tarbiya va sport millat sog'lomligini ta'minlovchi, yoshlar ongini, ma'naviyatini, irodasini mustahkamlovchi asosiy omillardan biridir. Shuning uchun ham Yangi O'zbekiston sharoitida sport turlarining, xususan jang san'atlari — kikboksing, taekvondo, judo, boks kabi yo'nalishlarning ahamiyati yanada oshib bormoqda.

Kikboksing — bu jismoniy kuch, texnika, psixologik tayyorgarlik, iroda va intizomni uyg'unlashtirgan sport turi bo'lib, u insonni har tomonlama chiniqtiradi. Shu boisdan bugungi kunda u nafaqat sport, balki sog'lom turmush madaniyatining bir qismiga aylangan.

Adabiyotlarni o'rganish

Kikboksing sportining shakllanishi 1960-yillarda AQSH va Yaponiyada boks hamda karate elementlarini birlashtirish natijasida yuzaga kelgan. 1974-yilda WAKO (World Association of Kickboxing Organizations) tashkil topib, hozirda 130 dan ortiq mamlakatni birlashtiradi.

O'zbekistonda esa bu sport turi 1991-yil mustaqillikdan keyin tez rivojlandi. 1992-yilda O'zbekiston Kikboksing Federatsiyasi tashkil etildi, 1994-yilda esa WAKO a'zoliciga qabul qilindi. Shu davrdan boshlab milliy sport tizimida kikboksingning mustahkam o'rni shakllana bordi.

Ilmiy manbalarda (Xasanov, 2019; G'iyosov, 2023) qayd etilishicha, kikkoksingning o'ziga xosligi — zarba texnikasi, himoya harakatlari, oyoq-qo'l muvofiqligi va ruhiy tayyorgarlikni talab qilishidadir. Shu jihatdan u sport psixologiyasi va biomexanikasi sohalarida ham tadqiqot ob'ekti hisoblanadi.

Asosiy qism

1. Yangi O'zbekiston sport siyosati va kikkoksingning davlat dasturlaridagi o'rni

Prezident Sh.M. Mirziyoyev tomonidan olib borilayotgan “Sog'lom avlod — millat tayanchi” siyosati doirasida 2020-yildan boshlab sportni rivojlantirishga alohida e'tibor berilmoqda.

PF-6165-sonli Farmon (2021-yil 5-noyabr) asosida sport infratuzilmasi, trenerlar tayyorlash, yoshlar o'rtasida ommaviy sportni kengaytirish ishlari yo'lga qo'yildi.

Bu siyosat kikkoksing sportiga ham katta turtki berdi. 2022–2025-yillarda O'zbekiston Kikkoksing Federatsiyasi tomonidan:

14 ta viloyatda yangi bo'limlar ochildi,

200 dan ortiq sport zal modernizatsiya qilindi,

600 nafardan ziyod trenerlar malaka oshirdi,

15 mingdan ortiq yoshlar kikkoksing bilan shug'ullanishni boshladi.

2. Sport infratuzilmasi va mashg'ulot tizimining takomillashuvi

2024-yil holatiga ko'ra, O'zbekistonda 250 dan ortiq kikkoksing klubi faoliyat yuritmoqda. Shulardan 40 tasi maxsus jihozlangan sport majmualaridir.

Federatsiya tomonidan “Smart Fight Gym” loyihasi doirasida raqamli mashg'ulot tizimi joriy etildi. Bu tizim orqali sportchilarning harakati, yurak urish tezligi, zarba kuchi va texnik xatolari onlayn tahlil qilinadi.

Murabbiylar uchun “Coach Upgrade 2025” dasturi ishlab chiqilib, xalqaro ekspertlar bilan hamkorlikda o'quv-seminarlar o'tkazilmoqda.

3. Yoshlar o'rtasida kikkoksingni ommalashtirish

Ommaviy sport sifatida kikkoksingning rivojlanishi yoshlarning ijtimoiy faolligi va sog'lom turmush tarzini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. 2025-yil statistik ma'lumotlariga ko'ra, kikkoksing bilan shug'ullanayotganlarning 72 foizini 14–25 yoshdagilar tashkil etadi.

Maktab va kollej sport dasturlariga kikkoksing elementlarini kiritish orqali bu sport turlari ommalashmoqda. “Har bir yosh — bir sport turi” tamoyili asosida 2024-yilda 500 dan ortiq maktabda kikkoksing to'garaklari tashkil etildi.

4. Ayollar kikkoksingi va gender siyosati

Yangi O'zbekiston sharoitida ayollar sportining rivoji davlat siyosatining muhim yo'nalishidir.

2025-yilda respublika bo'ylab 4 mingdan ortiq ayol kikkoksing bilan shug'ullanmoqda.

“Strong Women Uzbekistan” loyihasi doirasida qizlar uchun bepul mashg'ulotlar o'tkazilmoqda.

2024-yil Osiyo chempionatida Dilafruz Bekova oltin medal sohibasi bo'ldi, bu O'zbekiston ayollar kikkoksingi tarixidagi eng yuqori natija bo'ldi.

Ayollar ishtirokining oshishi nafaqat sportda, balki jamiyatda ham tenglik tamoyillarining mustahkamlanishiga xizmat qilmoqda.

5. Xalqaro aloqalar va yutuqlar

O'zbekiston kikkoksing jamoasi oxirgi yillarda xalqaro musobaqalarda yuksak natijalar ko'rsatmoqda:

Yil Musobaqa Natijalari.

2023 Osiyo chempionati (Tailand) 2 oltin, 3 kumush, 5 bronza

2024 Jahon chempionati (Italiya) 3 oltin, 4 kumush, 6 bronza

2025 Markaziy Osiyo kubogi (Toshkent) 7 oltin, 8 kumush, 10 bronza

O'zbekiston Federatsiyasi WAKO bilan hamkorlikda murabbiylar tayyorlash dasturini yo'lga qo'ygan. 2025-yilda Toshkentda o'tkazilgan “Central Asia Kickboxing Forum” sport diplomatiyasining rivojlanishida muhim bosqich bo'ldi.

6. Ilmiy tadqiqotlar va innovatsion yondashuvlar

Toshkent davlat jismoniy tarbiya va sport universitetida kikkoksing bo'yicha ilmiy laboratoriyalar faoliyat yuritmoqda.

Tadqiqotlar sportchilarning texnik-biomekanik tahlili, ruhiy tayyorgarligi, ozuqa va tiklanish fiziologiyasi bo'yicha olib borilmoqda.

2024-yilda “Sport texnologiyalari markazi” tomonidan “AI Fight System” dasturi yaratildi. U sportchilarning zarba kuchini, koordinatsiyasini va energiya sarfini sun'iy intellekt yordamida tahlil qiladi.

7. Muammolar va istiqbollar

Shunga qaramay, ayrim muammolar mavjud:

Trenerlarning malakasi barcha hududlarda bir xil emas;

Ayrim viloyatlarda infratuzilma eskirgan;

Xalqaro hakamlik tizimi to'liq shakllanmagan.

Ammo bu kamchiliklarni bartaraf etish uchun “Kikkoksing-2030” milliy strategiyasi ishlab chiqilgan. Unda quyidagi vazifalar belgilangan:

1. Har bir hududda sport akademiyasi tashkil etish;
2. O'quv dasturlariga sport psixologiyasi va menejment fanlarini kiritish;
3. Qizlar ligasini barpo etish;
4. Olimpiya o'yinlariga tayyorgarlik markazlarini yaratish.

Xulosa

Kikboksing O'zbekiston sport tizimida muhim o'rin egallagan, yoshlar ruhiyatini, irodasini va sog'lig'ini mustahkamlovchi sport turidir.

Yangi O'zbekiston davrida bu soha davlat siyosati, ilmiy yondashuv, xalqaro hamkorlik va texnologik innovatsiyalar asosida yangicha bosqichga ko'tarildi.

Kikboksing — bu faqat sport emas, balki millat ruhiyatini, yoshlar kuchini, vatanparvarlik tuyg'usini shakllantiruvchi madaniy qadriyatga aylangan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6165-son Farmoni, 2021-yil.
2. O'zbekiston Kikboksing Federatsiyasi yillik hisobotlari, 2023–2025-yillar.
3. WAKO (World Association of Kickboxing Organizations), Official Report, 2024.
4. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston — sog'lom va kuchli avlod sari, Toshkent, 2024.
5. O'zbekiston Respublikasi Sport vazirligi statistik byulleteni, 2025.
6. Hasanov A., G'iyosov M. Jangovar sport turlari nazariyasi va metodikasi, Toshkent, 2023.
7. AI Fight System: Smart Sport Analytics, Berlin, 2025.
8. Asian Kickboxing Confederation Report, 2024.
9. "Kikboksing-2030" milliy rivojlanish strategiyasi loyihasi, Toshkent, 2025.